

**DINCOLO DE STAT-NAȚIUNE
DIN PERSPECTIVĂ ROMÂNEASCĂ**

Anca-Teodora ȘERBAN-OPRESCU
Academia de Studii Economice București

Motto: *Statele Unite, mereu în propria-percepție un teren de imigranți, se regăsește ca teritoriu străin și îndepărtat, traversat incontinuu de diaspora globală, nu mai este perceput ca spațiu închis pentru ca faimosul creuzet să își pună la lucru forțele magice, ci apare doar ca simplu punct de comutare diasporic.* (Arjun Appadurai)

Rezumat:

Trăim într-o lume a identităților risipite și multi-înrădăcinate, iar nevoia de concepte și teorii complete, capabile să ne dea un sentiment de organizare este profund simțită. În contextul transnațional al comunităților diasporice, persoanele care aparțin acestor formațiuni dezvoltă modalități de abordare a realităților din ambele lumi: cea lăsată în urmă și cea nouă. Văzuți până acum numai din punctul de vedere al apartenenței la un teritoriu sau altul, intelectualii români plecați din țară, înscriu diaspora românească în cadrul mai larg al transnaționalismului, datorită menținerii conștiente a legăturilor cu țara de origine, dar și implicându-se activ în societatea țării gazdă. Plecând de la un cadru conceptual legat de diaspora și studii de identitate, lucrarea de față susține adoptarea unei grile de analiză transnațională ca și cadru adecvat de analiză așa cum reiese din analiza pe text primar aparinând câtorva scriitori și intelectuali români care trăiesc în Statele Unite ale Americii.

Cuvinte cheie: *identitate națională, diaspora, migrație*

În versiunile mai vechi, ideea de identitate națională ne-a oferit un sentiment de apartenență, un sentiment de a fi incluși într-o mai mare comunitate, de protecție, sentiment destul de puternic pentru a face să nu se simtă singurătatea într-o lume în care globalizarea și granițele din ce în ce mai permeabile pun în discuție entități în prealabil considerate sigure.

Din acest punct de vedere, se cunoaște puțin despre diaspora română, formată din

**THINKING BEYOND THE NATION
FROM A ROMANIAN PERSPECTIVE**

Anca-Teodora ȘERBAN-OPRESCU
Bucharest University of Economics

Motto: *The United States, always in its self-perception a land of immigrants, finds itself awash in these global diasporas, no longer a closed space for the melting pot to work its magic, but yet another diasporic switching point.* (Arjun Appadurai)

Abstract:

We live in a world of scattered and multi-rooted identities and a need of comprehensive concepts and theories capable to give us a sense of organization is deeply felt. In the context of transnational deployment of diasporic communities, individuals belonging to these formations develop intricate ways of dealing with the realities of both worlds: the one left behind and the new one. Conceived so far only in terms of belonging to one territory or the other, Romanian intellectuals leaving Romania inscribe Romanian diaspora within the conceptual framework of transnationalism, consciously maintaining ties with country of origin and actively involving themselves and their spirit in the adopting country and culture. Departing from a conceptual framework related to diaspora and identity studies, the paper argues for a transnational perspective as revealed by primary sources from several Romanian writers and intellectuals living in the US.

Keywords: *national identity, diasporas, migration*

In older versions, national identity gave us a sense of belonging, a sense of being included in a larger community endowed with enough protective power to make one feel secure in a world where globalization and permeable boundaries put into question previously certain entities.

From this standpoint, little is known about diaspora writers and scholars leaving Romania or already living in America in the

scriitori și învățați care părăsesc România sau care trăiesc deja în America, în anii '90, nu ca exilați, ci ca cetățeni ai lumii, marcând începutul așa-numitei 'turnuri nomadice' în studiile transnaționale, contextualizată în cadrul diasporei române. De aceea, odinioară conceptualizată ca o dislocare exilică și nostalgică din țara de origine, diaspora română a căpătat noi puncte de referință epistemologice. Pentru a vorbi despre o realitate în care ei traiesc în ziua de azi și pentru a împărtăși cunoștințele dobândite, Christian Moraru, Andrei Codrescu, Andrei Brezianu, Alexandra Târziu, printre alții, revin în România și se întorc în America într-o circulație trans-frontalieră, adăugând dimensiunea transnațională diasporei române. În aceste condiții, devine necesară înscrierea scriitorilor români din America sub aspect conceptual în cadrul ideii de *globalizare diasporică* (cf. Michel Laguerre 2005), care presupune migrație umană, dispersia emigranților în mai multe locuri, conexiunea dintre aceste diferite site-uri prin diverse alte forme de interacțiune socială și de întreținerea unor relații transnaționale dintre emigranții re-localizați și patria de origine. Susținând o cercetare multidisciplinară, lucrarea reunește abordări teoretice specifice studiilor despre diaspora, studii transnaționale și cosmopolitanism, pentru a documenta ceea ce astăzi am putea numi "dincolo de stat-națiune" ca Român, astfel ca American sau ca cetățean al lumii. Datele vor fi surprinse din analiza de texte scrise de români reprezentanți ai diasporei intelectuale, mai ales după 1989.

Astfel, în ultimii zece ani, diaspora a evoluat în cadrul studiilor culturale ca domeniu major de studiu oferind o serie de subiecte de dezbatere extrem de interesante. Din 1991, de la primul număr al „Diaspora: A Journal of Transnational Studies”, debateri asupra termenului au animat scrierile academice dedicate problemelor culturale, etnice, naționale și transnaționale.

'90s, not as exiles anymore, but as citizens of the world, marking the beginning of the so-called nomadic turn in transnational studies, as contextualized in the case of Romanian diaspora. Therefore, once conceptualized as an exilic and nostalgic dislocation from country of origin, Romanian diaspora has reached new epistemological points of reference. To talk about the reality in which they nowadays live and to impart knowledge gained, Christian Moraru, Andrei Codrescu, Andrei Brezianu, Alexandra Târziu and others return to Romania and go back to America in a trans-border movement adding a transnational dimension to Romanian diaspora. Under these circumstances it becomes necessary to inscribe Romanian writers from America under the conceptual field of diasporic globalization which implies human migration, dispersion of emigrants to more than one site, the connection of the various sites to each other through various forms of social interaction and the maintenance of transnational relations between the resettled emigrants and homeland.

Taking a multidisciplinary approach, the paper brings together theoretical insights from diaspora studies, transnational studies and cosmopolitan politics, in order to account for what today we may call "living beyond the nation" as a Romanian, as an American or as a citizen of the world. Data will come from analyzing texts written by Romanian intellectual representatives of diaspora, especially after 1989.

In the last decade, diaspora has emerged in cultural studies as a major domain of study. Since the journal "Diaspora: A Journal of Transnational Studies" first appeared in 1991, debates over the term have been animated in academic writings devoted to ethnic, national and (trans)national issues.

Diaspora, *diasporic*, and *diasporization* (Stuart Hall) are contested terms. Their multiple meanings are being theorized and debated. Debates over migrant subjects¹⁵ or migratory subjectivities¹⁶, along

Diaspora, diasporic, diasporizare (Stuart Hall) sunt termeni ale căror multiple înțelesuri au fost amplu teoretizate, dezbătute (Ashcroft, Griffiths și Tiffin, Stuart Hall, Radhakrishnan) și contestate (Bruce Robbins, Khacig Tölölyan). Ținând seama de aceste studii, diaspora se poate defini, în sens larg, ca fiind termenul prin care sunt desemnate comunități de indivizi dislocate din tărâmul natal prin mișcări de migrare și/sau exil și care își formează și perpetuează o identitate culturală proprie, rezultată din amestecul moștenirii naționale și perspectivele noi dobândite în țara de adopție, prin hibridizare. Problemele legate de diversele forme contemporane de mișcare și dislocare, pornind de la o simplă călătorie și până la exilul ca act involuntar și definitiv, sunt în mod inextricabil legate de studiile despre diaspora.

Dezbateri legate de subiecte migratorii¹ sau subiectivității migratorii², precum și privind deterritorializarea³, dau glas unor subiecte majore în domeniul studiilor despre diaspora. Asemenea termenilor *rizom*⁴, *creol*, *creolizare*, *hibridizare*, *heterogenitate*, *metis*, *metisaj*, diaspora a evoluat ca o critică internă a termenilor contradictorii colonizator/colonizat, alb/negru, Vest/Est și a opoziției radicale invocate de Said între Vest și Orient, în ceea ce privește realitatea și simbolurile atașate celor doi termeni⁵. Pentru Hall⁶, experiența diasporii "nu este definită de esență sau de puritate, ci de recunoașterea unei heterogenități și diversități; de concepția asupra unei identități care trăiește în și prin diferență, nu în ciuda ei; de hibriditate". Pentru Gilroy⁷, diaspora "caută asiduu sublimul, se străduie să repete ceea ce nu poate fi repetat; să reprezinte ceea ce nu poate fi reprezentat". La alți critici, hibriditatea forțează subiectul diasporic să negocieze identitatea (Clifford, Gilroy, Hall, Mercer, Radhakrishnan). Radhakrishnan vorbește despre un proces în trei faze de integrare a eu-lui diasporic în noul spațiu, referindu-se deasemenea la "perioada de revoluție" a lui Dubois, în care emigrantul își re-afirmă

with deterritorialization¹⁷ voice major concerns in the field of diaspora studies. For Gilroy, like the critical terms *rhizome*-“A rhizome doesn't begin and doesn't end, but is always in the middle, between things, interbeing, *intermezzo*.”¹⁸, *créole*, *creolization*, *hybridity*, *heterogeneity*, *métis* and *métissage*, diaspora emerged as an internal critique of the binarisms colonizer/colonized, white/black, West/East, and the radical opposition advocated by Said between West and Orient, both in terms of reality and in terms of symbolisms attached to the two terms¹⁹. In fact, all of these oppositions circulated and found support in the colonial discourse and persist now in postcolonial studies, as Irina Grigorescu-Pană astutely observes, “exile reverberates with postcolonial implications”²⁰. For Hall²¹, the diaspora experience “is defined, not by essence or purity, but the recognition of a necessary heterogeneity and diversity; by a conception of identity which lives in and through, not despite, difference; by hybridity”. For Gilroy²², diaspora needs “strives in pursuit of the sublime, struggling to repeat the unrepeatable; to present the unrepresentable.” With other scholars, hybridity urges the diasporic subject to negotiate identity - Clifford, Gilroy, Hall, Mercer, Radhakrishnan. Radhakrishnan talks about a three phase process of integration of the diasporic self into the new space, referring also to the Duboisian “period of revolution” in which immigrants reassert ethnicity.²³ Anyway, a more flexible notion of citizenship is needed to analyze the multiple identity dilemmas encountered in diasporic writings as both Aihwa Ong(1999) and Radhakrishnan(2003) note.

On the other hand, while strongly evolving as a resourceful theory and area of research, diasporic studies have not been left without its critics. The term diaspora has been criticized as being theoretical, while methodologically indistinct and ahistorical²⁴. Scholars argue that diaspora enters into a semantic field with other terms such as exile,

etnicitatea⁸. O noțiune mai flexibilă de cetățenie este necesară pentru a analiza multiplele dileme de identitate întâlnite în scrierile diasporice, așa cum observă Aihwa Ong(1999) și Radhakrishnan(2003).

Ceea ce este valoros în folosirea studiilor despre diaspora ca eșafodaj teoretic este faptul că oferă o paradigmă alternativă pentru identificare națională. Până la momentul studiilor despre diaspora, subiecții diasporici sunt considerați, în majoritatea cazurilor, părțile sau rămășițe ale adevăraților cetățeni din țara de origine. Începând cu 1990, teoriile despre diaspora au oferit mijloace alternative de a evita diaspora ca termen subordonat ierarhic celui de națiune. În concepțiile tradiționale de națiune, exil, identitate, termenul diaspora este subordonat națiunii ca fiind „copilul bastard al națiunii-dezavuat, neautentic, ilegitim, o imitație sărăcită a culturii originare”⁹. Schimbarea de paradigmă adusă de studiile despre diaspora, face pe Gopinath să remarce că „diaspora poate face parte din națiunea însăși” și asta „permite națiunii să fie re-scrisă în diaspora”¹⁰.

Pe de altă parte, nici criticile nu au întârziat să apară, așa cum este și normal în cazul teoriilor puternice, cu potențial ca domeniu de cercetare. Termenul de diaspora a fost criticat, fiind considerat teoretic, aistoric, fără distincție ca și metodologie¹¹; diaspora intră într-un câmp semantic alături de alți termeni precum exil, migrator, emigrant, globalizare, comunitate diasporică și toți acești termeni sunt exemple perfecte ale conceptului de transnaționalism, în accepțiunea sa consacrată de Homi Bhabha¹². Dar, așa cum afirmă Jana Evans Braziel și Anita Mannur(2003), chiar dacă presupunem această ultimă afirmație ca fiind adevărată, iar diaspora poate fi descrisă ca transnaționalistă, ea nu poate fi considerată exemplul perfect de transnaționalism și nici sinonimul său. Transnaționalismul se referă la forțe largi, impersonale, cum ar fi globalizarea, capitalismul global, în vreme ce diaspora se referă la dislocarea subiecților umani și este, mai mult ca orice, o experiență

migrant, immigrant, globalization and diasporic communities are paragons of the transnationalist moment. Homi Bhabha talks about the transnational dimension of diaspora²⁵; even so, as Jana Evans Braziel and Anita Mannur(2003) put it, while diaspora may be accurately described as transnationalist, it is not the paragon, nor the synonym of transnationalism. Transnationalism speaks to larger, more impersonal forces-globalization, global capitalism- whereas diaspora addresses the displacement of subjects and remains, above all, a most human and individual experience.

Much of the value in using diaspora studies as theoretical basis is that it offers an alternative paradigm for national identification. Up to this moment, diasporic subjects are widely considered bits and pieces of the real citizens in the country of origin. Since the 1990s, diaspora theories have offered alternative ways of avoiding this hierarchical construct of diaspora subordinated to nation. Within earlier, and more hierarchical conceivings of nation, exile, identity, diaspora is subordinated to nation, as “the bastard child of the nation-disavowed, inauthentic, illegitimate, an impoverished imitation of the originary culture.”²⁶ In the aftermath of the developments in diaspora studies, Gopinath remarks that diaspora can “be seen as part of the nation itself” and this “allows the nation to be rewritten into the diaspora.”²⁷

Taking diaspora studies a step further, much discussion and fervour has been gearing up around transnationalism and its power to analyze complex processes in more appropriate ways and in a more adequate perspective in tone with globalization overarchings.

In an insightful article entitled “Beyond the Nation in Eastern Europe”, Katherine Verdery openly declares that she wants to “sharpen” the use of transnationalism in the case of Eastern Europe invoking the prefix “trans” as *across* – transport, transatlantic, transborder – and trans as in *beyond* –

umană, la nivel individual.

Ducând studiile despre diaspora un pas mai departe, multă discuție și fervoare a angrenat conceptual de transnationalism și puterea sa de a analiza procesele complexe în mai multe moduri și într-o perspectivă mai adecvată, în ton cu implicațiile fenomenului de globalizarea.

Într-un articol intitulat "Dincolo de Națiune în Europa de Est", Katherine Verdery declară deschis că vrea să "ascută" utilizarea transnationalismului în cazul Europei de Est, invocând prefixul "trans", ca "peste" - transport, transatlantic, transfrontaliere -- și "trans" ca "dincolo de" - transcendent, sau Transilvania tradus ca "dincolo de padure". (Verdery, 1994: 3).

În viziunea lui Verdery, cel mai frecvent, sensul lui "transnationalism" tradus ar fi "traversare dincolo de granițe". Ca atare, "el descrie mișcări de popoare, mărfuri, idei, procese de producție, de capital, imagini, precum și posibile aliniamente politice dincolo de frontierele dintre statele suverane" (4). De asemenea, în discuție Verdery se referă la ceea ce David Harvey numește "compresie de spațiu-timp" (Harvey cit. în Katherine Verdery, 4) referindu-se la viteza de creștere a capitalului, o dată cu creșterea în-între distanțe.

Din această perspectivă transnațională, oamenii se mișcă pentru salarii mai bune, turiștii se mișcă pentru a consuma, imagini mărfuri apar simultan pe ecranele TV din Londra, București sau de la Washington, idei din Vest despre ce ar trebui să însemne democrația se pun în mișcare pentru a destabiliza anterioare moduri de a concepe practici sociale și idei cu privire la cum ar trebui să arate viața în secolul 21.

Întorcându-ne atenția asupra diasporei române din America, la o cercetare mai îndeaproape, este ușor de a se identifica punctele de cotitură în schimbarea percepției asupra românilor care au părăsit țara. Dacă

transcendent, or Transylvania-beyond the forest.(Verdery, 1994: 3).

In Verdery's view, the most common meaning of transnationalism would be translated into cutting across borders. As such, "it describes movements of peoples, commodities, ideas, production processes, capital, images, as well as possible political alignments across boundaries between sovereign states" (4). She also relates her discussion to what David Harvey called "time-space compression" (qtd. In Katherine Verdery, 4) referring to the speed of capital increasing once with the growth of in-between distances.

From this transnational perspective, people move to find better wages, tourists move to consume, images of purchasable commodities appear simultaneously on TV screens in London, Bucharest or Washington, Western ideas about democracy should mean and imply move in to destabilize previous ways to conceive social practices and ideas about what life should look like in the 21st century.

Turning our attention to the Romanian diaspora in America, upon close scrutiny it is easy to identify turning points in the changing perception of the Romanians that left the country. If until the 89 Revolution we are to call our transplants exiles, refugees, staring with 89-90 their status has acquired transnational features. In 1997, Alexandru Nemoianu²⁸ observes that there are two coordinates along which the history of the Romanian diaspora in America articulated itself: a) this history shows how the American nation and civilization constitutes itself with each day in the eyes of the foreigner and b) this history shows the resourcefulness and capacity to adapt of the Romanian existential model.

As direct consequences of the two coordinates, the literature of the Romanian exiles in America follow 1. the identity in transformation of the Romanian writer in America and 2. how he/she perceives and constructs reality there. In most works, however, the critical observation does not go

până la Revoluția din 1989 sunt numiți "exilați", "refugiați", începând cu 89-90, diaspora română capătă caracteristici transnaționale. În 1997, Alexandru Nemoianu¹³ observă că există două coordonate istorice de-a lungul cărora diaspora română din America se articulează:

a) această istorie arată cum națiunea și civilizația americană se constituie pe sine cu fiecare zi în ochii străini ai imigrantului

b) această istorie arată inventivitatea și capacitatea de adaptare a modelului existențial românesc.

Ca și consecințe directe din cele două coordonate, literatura românilor din America urmărește: 1. identitate în transformare a scriitorului român în America și 2. modul în care el / ea percepe și construiește realitate acolo. În cele mai multe lucrări de critică, însă, observația nu trece dincolo de analiza strictă a problematicei exilului: dor de casa, capacitatea / incapacitatea de a se adapta la Lumea Nouă, singurătate, acută căutare a identității și a sentimentului de apartenență.

Pe de o parte, am putea foarte bine observa că identitatea românului sa dincolo de punctul de plecare nu rămâne strict limitată la parametrii exilici inițiali. În intelectualul / scriitor roman nu este un paria, la periferia socială etapă, cu teamă de a vorbi, de a face cunoscute punctele sale de vedere, cu frică de a perturba ordinea lucrurilor în Lumea Nouă. Dimpotrivă, acesta capătă o voce puternică, devine implicat în societatea din care el / ea este acum parte, critică sau apreciază realitățile întâlnite. Îndepărtându-se de statutul de exil, diaspora română capătă contur de comunitate transnațională, prin menținerea legăturilor cu punctul de origine și de implicare activă în problemele americane.

De exemplu, Andrei Codrescu, o bine cunoscută figură diasporică deja, este total implicat în societatea americană, dă permanent dovadă de acest lucru, cu o carieră academică în America și având comentarii provocatoare pe National Public Radio.

În America, spune el, am descoperit

beyond the analysis of strictly exile problematic: homesick, capacity/incapacity to adapt to the New World, loneliness, acute search for identity and sense of belonging. There are the works preoccupied with the Romanian literary diaspora integration in America and the fundamental problems encountered by the Romanian writer in America²⁹, respectively in exile³⁰.

On the hand, we may very well notice that the Romanian identity beyond its original departure point does remain confined to strictly exilic parameters. The Romanian intellectual/writer is not an outcast, at the periphery of social stage, afraid to speak his/her mind, afraid to unsettle the order of things in the New World. On the contrary, it acquires a strong voice, astutely gets involved in the society of which he /she is now part, criticizes or appreciates the realities encountered. Moving away from the exilic status, the Romanian diaspora gains the contour of a transnational community, maintaining ties with the point of origin and actively getting involved in American issues. For example, according to Andrei Codrescu³¹³² a well known by now diasporic figure totally involved in the American society, is standing proof of this, with an academic career in America and provoking commentaries on the National Public Radio.

In America, he says, I discovered citizenship, which in communist Romania was the affair of the state and not of the individuals. And I totally fell in love with the possibility to be the voice of community existence: so much I liked the idea that in me awoke the spiritual moralists, Maimonides and Spinoza, who up to then had been sleeping in my inert hump (...). After reading Democracy in America-Tocqueville, I became an unsettled dibbuk flying ceaselessly from America's town to town to intrude in their life, understand their functioning, to upset and to praise citizens. (Codrescu 97)

Furthermore, as citizen and essay-

cetățenia, care în România comunistă, era treaba statului nu a indivizilor, și mi-a plăcut enorm posibilitatea de exprimare a existenței obștești: încât mi s-au trezit moralistii lăuntrici, Maimonides și Spinoza, care dormeau în cocoașa mea nefolosită de scrib evreu. După ce l-am citit pe Alexis de Tocqueville (Democracy in America, carte de căpătâi), am devenit un dibbuk neastâmpărat care a zburat fără încetare din oraș în oraș american, ca să mă amestec în viața lor, să le înțeleg funcționarea, să supăr și să laud cetățeni (Codrescu 97).

Mai mult, ca cetățean-eseist cu doi copii, am avut mare interes în funcționarea școlilor, și ca plătitor de taxe am fost îngrijorat perpetuu de onestitatea celor aleși să le folosească în binele comun (Codrescu 97).

Codrescu marchează deschiderea către o abordare mai matură și mai independentă a țării-gază. El nu se teme să critice: "Eu am venit dintr-o cultură a cărții clasice (împrejmuită de liniște primordială) într-o lume demonstrativă, nerușinată, exhibiționistă (Codrescu 90). Condamna activ capitalismul sălbatic, lumea pop a obiectelor, atenția pentru neimportante, materia trecătoare, vampirismul caracteristic societății de consum și divinizarea focului rece din casă – televizorul, într-o lume în care "cea mai bună speranță de a rămâne în mintea oamenilor "este numele tău pe un tricou." (Codrescu 123)

Astfel, relația cu țara-gază este acompaniată de un process de lăsare în urmă a culturii originare, implicit în rolul de cetățean al Americii al lui Codrescu, angajat în facerea și desfacerea practicilor de fiecare zi și, în același timp, relația este însoțită de un process de re-însciere în cultura gazdă deoarece discursul lui Codrescu poartă amprenta subiectivității diasporice, criticând și denotând natura ambivalentă a diasporicului și a naturalizatului în același timp.

writer with two children, I had great interest in the running of schools, and as tax-payer I have always been concerned with the honesty of the ones chosen to use them for the public welfare" (Codrescu 97)

Codrescu marks the turn towards a more mature and independent approach of the hostland. He is not afraid to criticize: „ I came from a world of classic books surrounded by primordial tranquility into a world of the show, of the shameless, of the demonstrative (Codrescu 90). He actively condemns savage capitalism, the pop world of objects, the attention for unimportant, passing matters, the vampire characteristics of the mass-consumption society and the deification of the cold fire at home – the TV, in a world in which “the greatest hope to remain in peoples’ minds is your name on T-shirt.” (Codrescu 123)

Thus, the relation to the hostland is accompanied by a process of leaving behind ordinary culture implied by Codrescu’s acting as a citizen of America engaged in the social doing and un-doing of every-day practices and at the same time, by a process of re-incubating oneself in the hosting culture as Codrescu’s discourse is patented by a diasporic subjectivity which filters and analyzes factual reality, maintaining a subjective distance, criticizing and marking again the ambivalent nature of his being: diasporic and naturalized at the same time.

When referring to the homeland, leaving the country proves to be just a temporary status of the diasporan. Thus, there are points and turns in the diasporan’s life when one decides to return home, to the place of origin. Andrei Codrescu comes back in 1989 to cover for the American National Radio, the Revolution in Romania. From the outside, the vision of the - at the same time outsider and insider - is powerful and offers a concise diagnosis of months of torment: *in December- January 1989-1990, I thought, like everyone else did in Romania, that the end of the communist system was the moment of a moral and psychological renewal. "Capitalism", in the*

Dacă ne referim la patrie, ieșirea din țară se dovedește a fi doar o stare temporară a diasporicului. Astfel, există puncte și transformări în viața diasporicului, mai ales în cazul în care se hotărăște să se întoarcă acasă, la locul de origine. Andrei Codrescu se întoarce în 1989 pentru a acoperi pentru American National Radio, Revoluția din România. Din afara, viziunea de, în același timp, exterior și interior, este puternică și oferă o analiză concisă a lunilor de chin:

în decembrie-ianuarie 1989-1990, am crezut ca toată lumea – inclusive majoritatea românilor – că sfârșitul sistemului communist a fost momentul unei reînnoiri psihologice și morale "Capitalismul", în ochii românilor de atunci era o noțiune mistică, egală cu "comunismul", un fel de utopie. Ideea românilor despre "capitalism", era a unui "cargo+cult", acea religie a polinezienilor de după al doilea război mondial care credeau că avioane americane pline cu toate bunătățile o să vină pe insule să instaureze paradisul. Această speranță a transformat momentan societatea insularilor într-o lume mai blândă pentru că viitorii rezidenți ai paradisului au simțit mai multă bunăvoință pentru semenii lor și o generozitate neobișnuită. Cum Paradisul a ratat să apară, cei mai buni s-au sinucis, ceilalți au devenit mai răi. (Codrescu 187)

Alexandra Târziu¹⁴, o scriitoare româncă ce trăiește în SUA începând cu 1968, scrie o proză îmbibată de sentiment diasporic care, în același timp, descrie în metafore subtile tulburările unui transplant de identitate, dar, cu toate acestea, observă, filtrează critic realitățile noii societăți. Personajele sale sunt, în același timp, sarcastice și poetice, acestea sunt în cea mai mare parte doar corpuri anatomice ficționale concepute pentru a circula idei sau a da voce gândurilor autoarei. În cărțile sale, realitatea este doar o trambulină pentru lansarea ideilor filosofice și a comentariilor fine cu privire la societatea americană.

eyes of Romanians back then was a mystical notion, equal to "communism", a sort of utopia. The idea of Romanians about "capitalism" was like one of those religions of the Polynesian people after the 2nd WW who believed that American planes full of good things would come to the island and restore paradise. For a moment, this hope transformed the society of the island men into a gentler one because the dwellers of the island felt kindness towards their kinsmen and an unusual generosity. As Paradise failed to appear, the best of them committed suicide, the others became more evil. (Codrescu 134)

Alexandra Târziu³³, a Romanian writer living in the US since 1968, writes prose imbued with a diasporic feeling that at the same time describes in subtle metaphors the torments of a transplanted identity but, nevertheless, observes, filters and criticizes the reality of the new society. Her characters are at the same time sarcastic and poetic, they are in most part only fictional anatomical bodies designed to circulate ideas or give voice to the thoughts of the author. In her books, reality is only a trigger for launching ideas and very philosophical comments on the American society.

- *I do like this America, you know, and I'm thinking with sorrow about the time when my scholarship ends. If I manage to get another one in England – same language – then one in Australia [...]*
- *What do you like about America?*
- *Democracy. But you should know that in our country there is even more democracy than here. You can do whatever, no one will catch you, there are no paragraphs in laws for this. If you only also had a few dollars, it would be paradise.*(6)

Or:

In his time people fled the country because of hunger, or cold, or fear, others attracted by the exotic nature of the free world, others

- *Îmi place America asta, să știi, și mă gândesc cu jale că mi se termină bursa.. Dacă aș mai împușca una și prin Anglia, că-i tot limba aia, pe urmă m-aș trage mai spre Australia [...]*
- *Ție ce-ți place în țara asta?*
- *- Democrația. Dar să știi că la noi e și mai democratic, acolo chiar că poți să-ți faci de cap, n-are nimeni de unde să tea puce că nu există paragrafe pentru asta. Dacă am mai avea și ceva dolari, zău că ar fi un paradis!(6)*

Sau:

În vremea lui, oamenii fugeau din țară de foame, sau frig, sau frică, unii atrași de exotismele lumii libere, iar alții îngroziți de toroipanele lui Hitler sau Stalin. Dar acum, care mai e persecuția, de ce mai fug oamenii ...? Așa sunt ei obișnuiți, ei totdeauna au vrut să fugă de ceva. Noroc că umbrella Americii îi acoperă și pe cei buni și pe cei răi. Că așa e democrația, nu discriminează, lasă loc de ingeniozitate și în bine și în rău. (7)

Un alt cunoscut om de litere, Andrei Brezianu, universitar și scriitor stabilit în America în 1985, a început să scrie despre realitățile de aici cu ușurință în mișcare între culturi, mixând elemente de erudiție europeană, cu un foarte american sentiment de ordine în gândire și comentarii acide. Observațiile și ideile sale au fost adunate într-o colecție de eseuri, intitulată Tablete Transatlantice - între Washington și București, în 2006, prin care autorul oferă o imagine sugestivă a ambivalenței unui intelectual ce trăiește în două lumi. De exemplu, unul dintre eseuri intitulat "Corectitudine Politică și Festivități de Iarnă" ofera o critică a societății consumeriste care tinde să-și piardă toate tradițiile spirituale în

afraid of the threat of Hitler or Stalin. But now, which is the persecution? Why are people still running away? They are used to running away, they always wanted to run away from something. The American umbrella covers the good and the bad. This is the nature of democracy, doesn't discriminate, leaves room for creativity both in good and in bad. (7)

Another well known scholar, an academic and a writer settled in America in 1985 and began writing about the realities here with ease in moving between cultures, mixing European erudition with a very American like sense of order in thought and insightful commentaries. His commentaries and ideas have been gathered in a collection of essays entitled Transatlantic Tablets – Between Washington and Bucharest in 2006, giving a most interesting and suggestive image of an ambivalent intellectual living in two worlds. For instance, one of the essays entitled Political Correctness and Winter Celebrations offers a critique of the consumerist society which tends to lose all spiritual tradition in favor of an "extraordinary activity, paired with and stimulated by – on the streets, in malls, on all TV channels, everywhere in the public space – a symphony of polychrome commercials and ads, luminescent panels, [...] with greetings and impulses, invitations to use in most alluring circumstances credit cards, to do more shopping and offer more gifts" (Brezianu, 2006:203). Departing from the themes of "The Season", Brezianu takes us on an informative journey into the many cultures and ethnicities that America has to accommodate, including what kind of festive greetings should one formulate so as not to offend people of another creed in the melting pot. Irony and sarcasm are present when talking about the commercial spirit taking over the Christmas spirit and Brezianu's critique parallels what Codreanu describes as the "vampire" like nature of aggressive commercialism of the free market.

There is much more to comment on

favoarea unei "activități extraordinare, acompaniată de și stimulată de - pe strada, în mall-uri, pe toate canale de televiziune, peste tot în spațiul public - o simfonie de reclame policrome și anunțuri, panouri luminescente, [...] cu salutări și impulsuri, invitații de a utiliza cele mai multe carduri de credit ademeniți de circumstanțe, să facă mai multe cumpărături și de a oferi mai multe cadouri "(Brezianu, 2006:203). Plecând de la teme de "sezon", Brezianu ne oferă o incursiune în multele culturi și etnii pe care America are a le găzdui, inclusiv ce fel de urări festive ar trebui să se formuleze în așa fel încât să nu jignesc oamenii de alt crez sau etnie din mozaicul american. Ironia și sarcasmul sunt prezente, atunci când vorbim despre spiritul comercial care a invadat Crăciunul, iar critica lui Brezianu se aseamănă cu ceea ce Codreanu descrie ca fiind natura "vampirică" a spiritului comercial agresiv de pe piața liberă.

Sigur, mult mai multe s-ar putea spune și cita din descrierile și comentariile diasporei române cu privire la America și experiența vieții în afara țării de origine și mai mult spațiu ar trebui alocat fiecăruia dintre acești intelectuali. Analiza de până acum ne oferă stimulul necesar de a gândi că viața în afara unei anumite națiuni-stat implică interes pentru detaliul fiecărei experiențe și pentru legături care se întind dincolo de un anumit teritoriu restrâns. Ne permite să ne privim ca cetățeni ai lumii, parte integrantă a fluxurilor moderne ce conectează lumi depărtate prin intermediul unei cetățenii globale asumate. Perspectiva transnațională îmbogățește grila de interpretare a experienței diasporei române și o înscrie în cele mai actuale tipare de analiză culturală.

Bibliografie

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin. *Key Concepts in Post-Colonial Studies*. New York: Routledge, 1998

and to cite in terms of Romanian descriptions and commentaries regarding America and living outside the country of origin and a greater space should be allotted to each of these Romanian intellectuals. The endeavor so far gives us incentives into thinking that living beyond one nation means taking interest in particular lives and in ties that stretch beyond one confined territory or space. It allows us to think in terms of citizens of the world, part of the flows that connect people over the world via a shared citizenship. This transnational perspective enriches further perspectives on human practices and subscribe Romanian diaspora into the newest transnational cultural frameworks of the 21st century.

Bibliography

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin. *Key Concepts in Post-Colonial Studies*. New York: Routledge, 1998

Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. Routledge: New York, 2004

Bhering, Eva. *Scriitori români din exil: 1945-1989*. Editura Fundației Culturale Române: București, 2001

Braziel, Jana Evans, and Anita Mannur, eds. *Theorizing Diaspora*. Blackwell Publishing, 2003

Brezianu, Andrei. *Între București și Washington. Tablete Transatlantice*. Editura Historia: București, 2006

Constantinescu-Skogås, Silvia. *Exil: oameni și idei*. Editura Curierul Românesc: București, 1995

Cazaban, Theodor. *Captiv în lumea liberă*. Editura Echinoc: Cluj, 2002

Codrescu, Andrei. *Miracol și catastrofa*. Editura Punct: Arad, 2005

Cristea, Mihaela. *Experiența inițiativă a exilului*. Editura Roza Vânturilor: București, 1994

Davies, Carole Boyce. *Introduction: Migratory Subjectivities, Black Women*,

- Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. Routledge: New York, 2004
- Bhering, Eva. *Scriitori români din exil: 1945-1989*. Editura Fundației Culturale Române: București, 2001
- Braziel, Jana Evans, and Anita Mannur, eds. *Theorizing Diaspora*. Blackwell Publishing, 2003
- Brezianu, Andrei. *Între București și Washington. Tablete Transatlantice*. Editura Historia: București, 2006
- Constantinescu-Skogås, Silvia. *Exil: oameni și idei*. Editura Curierul Românesc: București, 1995
- Cazaban, Theodor. *Captiv în lumea liberă*. Editura Echinox: Cluj, 2002
- Codrescu, Andrei. *Miracol și catastrofa*. Editura Punct: Arad, 2005
- Cristea, Mihaela. *Experiența inițatică a exilului*. Editura Roza Vânturilor: București, 1994
- Davies, Carole Boyce. *Introduction: Migratory Subjectivities, Black Women, Writing and Identity*. Routledge: New York, 1994
- Deleuze, Gilles, and Felix Guattari. *Rhizome*. Les Editions de Minuit: Paris, 1976
- Filitti, Georgeta. *Vocile exilului*. Editura Enciclopedică: București, 1998
- Ganguly, Keya. "Migrant Identities, Personal Memory and the Construction of Selfhood". *Cultural Studies*, 1992
- Gilroy, Paul. *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness*. Harvard University Press: Cambridge, 1993
- Hall, Stuart ed. *Representation: Cultural Representations and Signifying*. The Open University, 1997
- Nemoianu, Alexandru. *Cuvinte despre românii-americieni*. Editura Clusium: București, 1997
- Tarziu, Alexandra. *America, pantoful cenusaresei*. Editura Alfa: Iași, 2002
- Verdery, Katherine. "Beyond the Nation in Eastern Europe", *Social Text*.no. 38 (Spring 1994), p.1-19

- ¹ Ganguly, Keya. “Migrant Identities, Personal Memory and the Construction of Selfhood”. Cultural Studies 6.1 (1992): 27-50
- ² Davies, Carole Boyce. “Introduction: Migratory Subjectivities”, Black Women, Writing and Identity. Routledge: New York, 1994
- ³ Deleuze, Gilles, Felix Guattari, și Brian Massumi. A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia. University of Minnesota Press, 1987
- ⁴ Deleuze, Gilles, and Felix Guattari. Rhizome. Les Editions de Minuit: Paris, 1976
- ⁵ Said, Edward W. Orientalism. 1st Vintage Books, 1979
- ⁶ Hall, Stuart, ed. Representation: Cultural Representations and Signifying. The Open University, 1997
- ⁷ Gilroy, Paul. “The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness”. Theorizing Diaspora. Eds. Jana Evans Braziel and Anita Mannur. Blackwell Publishing, 2003. 49-81
- ⁸ Radhakrishnan, R. “Ethnicity in An Age of Diaspora”. Theorizing Diaspora. Eds. Jana Evans Braziel and Anita Mannur. Blackwell Publishing, 2003. 119-132
- ⁹ Gopinath, Gayatri “Bombay, U.K., Yuba City: Banghra Music and the Engendering of Diaspora”. Diaspora 4.3 (1995): 303-22
- ¹⁰ Ibid.
- ¹¹ Braziel, Jana Evans, and Anita Mannur, eds. Theorizing Diaspora. Blackwell Publishing, 2003
- ¹² Bhabha, Homi K. The Location of Culture. Routledge: New York, 2004
- ¹³ Nemoianu, Alexandru. Cuvinte despre românii-americani. Editura Clusium: București, 1997
- ¹⁴ Citate din America, Pantoful Cenusaresei, Editura Alfa Iasi, 2002
- ¹⁵ Ganguly, Keya. “Migrant Identities, Personal Memory and the Construction of Selfhood”. Cultural Studies 6.1 (1992): 27-50
- ¹⁶ Davies, Carole Boyce. “Introduction: Migratory Subjectivities”, Black Women, Writing and Identity. Routledge: New York, 1994
- ¹⁷ Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin. Key Concepts in Post-Colonial Studies. New York: Routledge, 1998
- ¹⁸ Deleuze, Gilles, and Felix Guattari. Rhizome. Les Editions de Minuit: Paris, 1976
- ¹⁹ Said, Edward W. Orientalism. 1st Vintage Books, 1979
- ²⁰ Grigorescu Pana, Irina. The Sphinx Demolished : Fictions of Exile in Australian Literature. Equator Publishers: Melbourne, 2000
- ²¹ Hall, Stuart, ed. Representation: Cultural Representations and Signifying. The Open University, 1997
- ²² Gilroy, Paul. “The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness”. Theorizing Diaspora. Eds. Jana Evans Braziel and Anita Mannur. Blackwell Publishing, 2003. 49-81
- ²³ Radhakrishnan, R. “Ethnicity in An Age of Diaspora”. Theorizing Diaspora. Eds. Jana Evans Braziel and Anita Mannur. Blackwell Publishing, 2003. 119-132
- ²⁴ Braziel, Jana Evans, and Anita Mannur, eds. Theorizing Diaspora. Blackwell Publishing, 2003
- ²⁵ Bhabha, Homi K. The Location of Culture. Routledge: New York, 2004
- ²⁶ Gopinath, Gayatri “Bombay, U.K., Yuba City: Banghra Music and the Engendering of Diaspora”. Diaspora 4.3 (1995): 303-22
- ²⁷ Ibid.
- ²⁸ Nemoianu, Alexandru. Cuvinte despre românii-americani. Editura Clusium: București, 1997
- ²⁹ On this problematic, see Pleșea(2001), Toma(1978), Raica(1995), Nemoianu(1997), Hartular(1996), Vulcanescu(1991)
- ³⁰ See the following: Ulici(1995), Damian, Behring(2001), Filitti(1998), Florescu(1998)
- ³² Quotes provided to illustrate are taken from the book *Miracol si catastrofa*. Editura Punct: Arad, 2005. At the same time, primary sources are in Romanian. Adapting text and translation are provided by the author of the article.
- ³³ Quotes are provided from *America, pantoful cenusaresei*. Editura Alfa: Iași, 2002